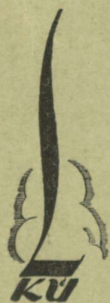

A-9234
ANNA HAAVA

LÜÜRIKA

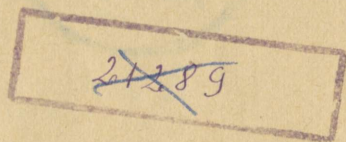
P. H A M B U R G

K.Ü. „L O O D U S“, T A R T U 1934

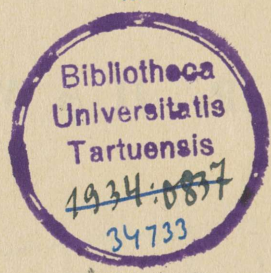
ANNA HAAVA
LÜÜRIKA

P. HAMBURG

K.Ü. „LOODUS“, TARTU 1934

2.

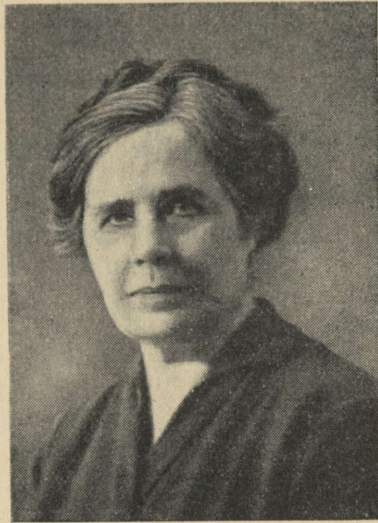
A-9234

ANNA HAAVALE

70. sünnipäevaks.

SISUKORD.

	Lk.
1. Sisukord	5
2. Anna Haava elu	7
3. Anna Haava luule	9
4. Anna Haava luulevalimik	14
Luuletused I.	14
Näe, mis lendab, lehvi läbi ööde. Mis sa tahad, kevade? Haige. Tuksuv süda. Ära küsi. Hinge hellal' igatsusel'. Kõik kallile. Peipsi kaldal. Ehitage rahukojad. Isamaja. Laevnik	
Luuletused II.	17
Üleilmne õnn. Ei saa mitte vaiki olla. See oli ilusal õiekuul. Kartus — lootus. Küll hiilgavad tähed. Ma nägin unes. Küll oli ilus mu õieke.	
Luuletused III.	19
Järv leegib eha paistel. Kesk sügavat Venemaa metsa. Oh kevade, oh õie-aeg. Kuupaistel. Kui sa tuled, too mull' lilli.	
Lained.	21
Mägede põues. Meie. Nead. Tormides ja surmaohus. Oh kodumaa! Las õitseda liiliad haul. Jäälilled. Kas on veel rohtu, mis avitab? Mul on, kui lehviks õues... All orus hõiskab õitselind. All hauas.	
Ristlained	25
Mu süda usub. Siis aga ilmub tema ise. Me oleme nagu lapsed. Mind jumalaga jätsid. Ühest vaiksest, pühast hiiest.	
Põhjamaa lapsed	26
Me oleme põhjamaa lapsed. Ei igatse kadunud aegu. Ma rändan üksi, üksi. Üks ainus kord. Kord oli. Kül. Ikka sõnatumaks huuled. Sina, vaikiv, sügav õõ.	
Meie päivist	28
Ju õits'vad kõik hellerheinad. Midagi katkend on minu hinges. Kui puhus mu katusekambri tuul. „Sabas“-seisja visioonid. Üle sõjahaudade.	
Siiski elu on ilus	29
Maise mu elu ääre pääl. Elagu lauliku linnupriius. Mul on tare taeva all. Kas see siis oligi elu?	
Laulan oma eesti laulu	31
Mu laual üks metsavirveke. Oma hing vaid vaba hoia!	
5. Küsimusi ja ülesandeid	32
6. Kirjandust	32

ANNA HAAVA ELU.

Luuletaja Anna Haava, kodanikunimega Haavakivi, sündis 15. okt. 1864 Kodavere kihelkonnas Pala vallas Peipsi lähedal asuvas Haavakivi talus. Sinna olid ta esivanemad tulnud mõni põlv tagasi, pärast Põhjasõda, Alutaguselt.

Esimesed noorusaastad veetis tulevane laulik ilusas, traditsioonidega ja patriarhaalse korruga isatalus, selle kaunis looduslikus ümbruses mängides ja jõukohaselt majapidamises kaasa töötades. Ümbruse loodus kasvatas tulevase lauliku ilu- ja luulemeelt ning sai hiljemini talle ammutatavaks luulelätteks ja ainevalla varasalveks.

Haava isa elas ärkamisaegsetele püüetele kaasa. Ta soetas tallu peale ajalehe rohkesti ka raamatuid. Nii sai väike Anna oma isamaaliku äratuse ja lugemisoskuse, mille omandas juba viieaastaselt, kodus isalt.

Üheksa aasta vanuselt pandi ta kodust ligi kolmekümne kilomeetri kaugusele Pataste mõisa saksakeelsesse erakooli, mida seal pidas lätlasest piimarentniku tütar E. Markov.

Peale kooli lõpetamist viibis ta poolteist aastat kodus ja viidi siis 1878. a. Tartu Saksa kõrgemasse tütarlastekooli.

Saksa koolis ja kostiperekondades muudeti endine Haavakivi Espenstein'iks ning eesti tütarlast katsuti kõigiti

saksastada. Kuid Haava kodune rahvuslik ja eestimeelne kasvatus ei lasknud toimuda überrahvustamist.

1884. aastal, kooli lõpetamisel, märgiti ta enda tungival soovil lõputunnistusele, kodukooliõpetaja diplomile, ta endine nimi Haavakivi.

Oma lapsepõlvest, kodust ja kooliaastatest pajatab Haava ise lähemalt jutustistekogus „Väikesed pildid Eestist“.

Peale kooli lõpetamist jäi Haava Tartu, kus oli õpetajaks Krüdeneri lasteaias, andes ühtlasi eratunde. Siin algas ka ta luuletegevus, mis sai tõuke armumisest Viljandimaalt päritolevasse usuteaduskonna üliõpilasesse. Ta esimene luuletis ilmus 1886. aastal „Postimehes“.

1888 avaldas ta oma esikkogu „Luuletused I“, millele järgnesid 1890 „Luuletused II“ ja 1897 „Luuletused III“.

1892. a. parandas ta oma kidurat tervist Saksamaal, Leipzgis, Fürstenwaldis ja Hasserode's. Kosununa kavatses ta asuda Helgolandil, kuid pidi 1893. aastal tõttama kodumaale õe surivoodile.

Järgmise aasta kevadel läks ta Peterburisse, suvel siirdus sealt edasi sugulaste juurde Novgorodi kubermangu ja sügisel Strelnasse ühele kindraliprouale seltsidaamiks. Strelnas puutus ta kokku hoovkonnale lähedalseisva kõrgema vene seltskonnaga. 1897. aasta suvel teenis ta krahv Leo Tolstoi sugulaste perekonnas Kaluuga kubermangus.

1898. a. tabas luuletajat ränk õnnetuste sadu: surid ema ja armastatu. Soovides loobuda elurõõmudest hakkas Haava Peterburis halastajaõeks.

See amet ei suutnud pakkuda loodetud rahuldust ega kosutust; seepärast lahkus ta aastal 1900 ametist ja siirdus kodumaale, sünnikohta, Haavakivi tallu vennale perenaiseks. Seal haigestus ta ületöötuse tagajärjel 1904. aastal raskel kujul verevaesusse ja lamas 6 kuud voodis.

Peale paranemist ja kosumist asus ta 1906. a. alatiselt Tartu, kus elas vabakirjanikuna noorsookirjanduse ja teatritele näidendite tõlkimisest. Ühtlasi oli ta „Postimehe“ lähemaks kaastööliseks.

1906 avaldas ta mahuka luuletistekogu „Lained“, sellele järgnesid: 1910 „Ristlained“, 1913 „Põhjamaa lapsed“, 1920 „Meie päivilt“, 1924 (kõigi eelmiste summana) „Anna Haava luuletuskogu“ ja 1930 „Siiski on elu ilus“.

Praegu elab luuletaja Tartus kultuurkapitali pensionärina.

ANNA HAAVA LUULE.

Kalduvus luuletamiseks avaldus Anna Haavas juba varakult. Esimese salmiku on ta sepitsenud õpilasena Koidula mälestuseks, selle surmapäeval. Nii algab meie teine naislüürik oma luuleloomingut esimese naislüüriku järelehüüuga.

Esimesed tähelepandavamad luuletised sündisid Haaval 1885. a. Neisse valab ta isiklikke elamusi oma tärnanud esimesest armastusest. 1886. a. „Postimehes“ ilmudes äratasid need kohe tähelepanu teiste kaasaegsete luuletiste keskel oma sooja isiklikkusega.

1888. a. ilmunud esikkogu „Luuletused I“ sisaldas enamikus armastuslaule. Haava armastusluule on sellel ajal romantiline ja sentimentaalne, sisaldab rohkesti igatsemisi, nagu näit. „*Hinge hellal igatsusel*“:

„Tuuled, andke mulle tiivad!
Päike, anna valgust mull’,
Et ma jõuan sinna maale,
Mis kord levis koidikul.“

Sama igatsus leiab sobiva ja meeleolurikka väljenduse ka lauludes „*Kõik kallile*“, „*Tuksuv süda*“, „*Laevnik*“ jt.

Kuid algusest peale kostavad ta lauludest ka kurvad toonid, kurtmised ja kaebamised. Oma parima armastuslauludes annab ta just kurvatoonilistes kaebavates luuletistes, nagu „*Ära küsi*“, „*Haige I*“ jt.

„Ära küsi, emakene,
Kullakupu eidekene,
Miks mul pisar sagest’ palgel,
Aknast vaatan ehavalgel;
Ei tea isegi.“

Peale armastuslaulude leidub esimeses kogus vähesel määral ka muid. Kevad äratub laulikus eriliselt lüürilist meeleolu, nii et laulik on sunnitud samanimelises luuletises küsima: „*Mis sa tahad, kevade?*“ Samuti leiab kajastust tol ajal nii leierdatud kodu ja isamaa motiiv. Esimesest pakub

Loodus
Düna
parimat „Isamaja“ ja romantiline „Peipsi kaldal“, teisest üksmeelele manitsev „Ehitage rahukojad“ ja tumedakõlaline „Näe, mis lendab, lehvib läbi ööde“.

Ka 1890. a. ilmunud „Luuletused II“ sisaldab peamiselt armastuslüürikat; seal leiduvad sellised tundeküllased ja meeolult ühtlased palad, nagu „Küll hiilg'vad tähed“, „Ma nägin unes,“ sageli lauldavad „Küll oli ilus mu õieke“ ja „Ei saa mitte vaiki olla“. Viimases seletab Haava ise oma laulu põhjuse. Armastus ei lase teda vaikida, vaid sunnib laulma.

Ikka tumedamaks muutuvad Haava lauluhelid. Laulikut on tabanud nagu mingi salapärane aimus, mis teda on inspireerinud selliste laulude loomisel, nagu „Kartus — lootus“ ja eelmainitud „Ma nägin unes“, mis kogu kurvatoonilisemaid.

Ka elu ja õnne küsimused seisavad autorile lähedal, nagu kinnitab seda selgekõlaline „Üleilmne rõõm“.

Samuti on loodus leidnud tähelepanu. See on sugereerinud kogu kaunima ning hellema armastuslaulu „See oli ilusal õiekuul“, kus autor kirjeldab kevadist jalutuskäiku koos kallimaga Emajõe kaldal.

1897 ilmunud „Luuletused III“ kajastab autori rännakuid võõrsil ja suurt kojuigatsust. Kunstiküpse vormi omandavad need igatsused kogu küpsemas ning meeolurikamas laulus „Kesk sügavat Venemaa metsa“ I ja II. Siin on Haava oma lihtsate vahenditega saavutanud haruldase haaravuse ja voolavuse. Ilusad maastikupildid sulavad autori igatsusse.

„Jah, vaikne vesi on sügav
Ja vaikne igatsus suur —
Ja igavene rahu,
Küll see võib olla suur.“

Eelmise laulu kõrval seisab väärikalt romantiline mälestus kodust „Järv leegib eha paistel“. See kuulub kahtlematult Haava ühtlasemate luuletiste hulka.

Ka loodusele on selles kogus tähelepanu kingitud, ent koos armastusega. Kaunimad laulud sel alal on „Kuupaistel“ ja „Oh kevade, oh õieaeg“, „Kui sa tuled, too mul lilli“ j. p. t.

Kolm eespoolmainitud kogu moodustavad Haava esimese luuleperioodi. Kõigi nende peamiseks tuumaks oli armastuslüürika ja keskseks tundeks armastus, mis valatud lihtsasse rahvapärasesse vormi. Siin on Haava saavutanud oma armastusluule ilusamad palad, mis kannavad ta kuulsuse üle kitsa

kodumaa rajagi. Kuid paremate palade kõrval on ka rohkesti keskpärast.

Pika vaheaja järele ilmus 1906. a. „Lained“, mis on põhitoonilt samuti romantiline kui Haava eelmisedki kogud, kuid märgib siiski uut arenemisastet. Vahepeal on laulik ise palju läbi elanud ja palju on muutunud ka ajas ning oludes, mis on jätnud jäljed Haava lüürikasse. Isamaa motiiv on rohkem rõhutatud. Laulik on ajaga kaasa elanud. Vormiliselt on Haava hakanud rohkesti vabavärssi tarvitama.

Parimateks lauludeks selles kogus on „Oh kodumaa“, kus laulik palub kodumaalt:

„Ainult pääle varju ja kätele tööd,
Üks suutäis leiba, üks jalatäis maad —“

Luuletises „Meie“ kinnitab autor jälle oma elutahet:

„Meie tahame elada ja kirjutada
Aegade-raamatusse...“

„Nemad“, „Tormides ja surmaohus“ käsitlevad 1905. a. revolutsiooni.

Autori ränkadest saatuselöökidest toibumist väljendab ka luuletis „Las' õitseda liiliad haulal“. Siin on ta üle saanud oma lohutamatuses ja laulab:

„Las' õitseda liiliad haulal,
Kus puhkab see nooruse õnn;
Su isamaa kaunis ja kallid
Nüüd sinu armastus on.“

Ometi on kurb toon sügavale juurdunud ja sellest pole Haava suutnud vabaneda. Rahu on rohkem mõistusega saavutatud. Seda kinnitavad luuletised, nagu „All haulas“, „All orus hõiskab künnilind“, „Jäälilled“, „Mägede põues“ ja kevadelaul „Mul on, kui lehviks õues“. Viimases karjatab autor valuliselt vastu kevadele, mis tahab tuua päikest ja lilleilu,

„kuid hilja see, liig hilja!
mu põues sügise —“

Kogu pilkelauludest on vahest parim üldiselt tuntud „Kas on veel rohtu, mis avitab“.

„Laineid“ arvustades kirjutab Jõgever (?) järgmist:
„Ilmkahtlemata on see luuletuste kogu üks parematest, mis viimastel aastatel ilmunud... laulud on üsna kenad, raamat on täitsa soovitamise väärt“¹. Arvustust lõpetades

¹ Eesti Kirjandus 1906, lk. 285.

märgib ta aga ka Haava luule osalist laskumist proosa tase-
mele: „Hulk laulusid on ajalehe juhtkirjad seotud kõnes...
Rohkel arvul on kombeõpetuslisi moraliseerivaid laulusid“¹.

„Ristlained“, mis ilmusid 1910, ei too Anna Haava
luulesse midagi uut. Laulik on tagasi läinud oma „Luuletuste“
ajajärku, pakkudes kogus ainult armastuslaule. Kurvameel-
semaks muutuvad ta värssid. Ka usk armastusse ei suuda
tuua õnne südamesse.

Kogu parematest lauludest märkigem: „*Mu süda usub*“,
„*Siis aga ilmub tema ise*“, „*Me olime nagu lapsed*“, „*Mind
jumalaga jätsid*“ ja „*Ühest vaiksest pühast hiiest*“.

Varasemates armastuslauludes avaldatud hellus ja sügav
lüüriline hardumus on kadunud, nukrus ja elutüdimus ase-
mele astunud.

Aino Kallas, tehes 1910. aasta eesti kirjanduse ülevaa-
det, lausub „Ristlainete“ kohta ainult järgmised sõnad:
„Anna Haava „Ristlained“ ei saa tema esimeste luule-
kogude värsket kelmikat vallatust või pehmet kurvameelsust
kätte, vers libre on toonud tema luulesse võõraid elementisid,
mis selle nõudmatut lihtsat olemust eksitavad“².

1913. aastal ilmunud „*Põhjamaa lapsed*“ ei too Anna
Haava luulesse palju uut. Kordub sama armastusmotiiv,
mis saab tõsise ja kurva käsitluse osaliseks. Laulikut piinab
ikka rohkem ja rohkem üksindus ning sellega kaasaskäiv
elutüdimus ja üleliigsuse-tunne, mis sunnib ihkama surma.
Varem rõõmsamalt käsitletud armastusmotiivid leiavad siin
kurva kordamise. Nii heliseb käesolevas kogus rohkesti juba
Haava varasemas luules kuulnud kõla. Viiekümne aasta kün-
niseil seisev laulik elab juba mineviku mälestustest. Seda
kinnitavad kogu paremad laulud, nagu „*Külm*“, „*Kord oli*“,
„*Ma rändan üksi, üksi*“, „*Ei igalse kadunud aegu*“. Kogu
õnnestunud laulude hulka kuuluvad veel kurb lüüriline „*Ikka
sõnatumaks huuled*“, armastuslaul „*Üks ainus kord*“, mee-
olult õnnestunud ja Venemaa metsi meenutav „*Sina vaikiv
sügav õõ*“ ja luuleolemust selgitada püüdev kogu avalaul
„*Me oleme põhjamaa lapsed*“.

Kogus leidub ka rohkesti humoristlikke luuletisi, mille
pilkeesemeiks on kodumaa kirjanduslikud olud. Satiir on
juhitud peamiselt „Noor-Eesti“ liikumise modernitsemise ja
võõraste hilpudega ehtimise vastu ning teenib endaõigustuse

¹ Eesti Kirjandus 1906, lk. 287.

² Eesti Kirjandus 1911, lk. 97.

ja endakaitse ülesandeid. Nii küsib ta satiiris „Euroopa kui vaataks“ näokattepeole ilmunud eestlaste kohta:

„Kust rahvas? Kas Saksast? Sarmaatiast?
Kas Seine kaldalt? või Karjalast?“

Ka kogus leiduvad isamaa- ja kodulaulud ei küüni kunsti kõrgusteni.

1920. a. ilmunud luulekogus „Meie päivist“ saavutavad lauliku satiir, kurvameelsus ja elutüdimus sügavpunkti.

Laulus „Midagi katkend on minu hinges“ on Haava meeleheite piiril, nii et ei oska hea ega kurja vahel vahet teha.

„Avaks end põrgu mu jalul' nüüd,
Sööstaksin alla, oh, teeksin kõik süüd!“

Teiste salvavate satiiride hulgast paistab silma luuletis „Kui puhus mu katusekambri tuul“, kus laulik avaldab oma meelekibedust prassiva seltskonna vastu, kes nõuab luulet, kuid ei hooli sellest, et luuletaja nälgib külmas katusekambris. Seltskond tasub oma võla mõne pärjaga luuletaja haul. „Muid mõnused, neid on teistele vaja“, mitte laulikule.

Ka isamaa käekäik ja rahva saatus raskeil sõja- ning revolutsioonaaastail on äratanud luuletaja tähelepanu. Ta on loonud rohkesti ajalaule, milline liik Haava luules uudiseks. Parimad sellest liigist on sõjaaegseid viletsusi kirjeldav „Sabas“-seisja visioonid“ ja „Üle sõjahaudade“.

Armastuslaule on selles kogus vähe. Need on pidanud maad andma ajalauludele ja satiiridele, sõjaajal vallapääsenud animaalsete kirgede sarjamisele. Ainult üksikud armastuslaulud on kogusse ära eksinud. Kaunimaks neist osutub „Ju õitsvad kõik hellerheinad“.

Anna Haava viimane luuletistekogu „Siiski elu on ilus“, mis ilmus aastal 1930, pakub rohkem isiku- ja eluloolist kui kunstiküpse luulet. Laulikus on süvenenud üksinduse- ja mahajäetusetunne ning sellega kasvanud meelekibedus seltskonna vastu. Armastus-, loodus-, kodu- ja isamaalaulud on enamasti Haava varasema luule kurvameelsed teisendid, pakkumata midagi uut. Enamik kogu ruumist kuulub satiirilistele lauludele. Kuid siingi pole laulikul õeldule palju lisada. Juba varentuntud nukrat irooniat katusekambrist tuletab meelde luuletis „Mul on tare taeva all“. Varasemaist kogudest tuntud raskemeelsust annab paremini edasi

Kõik kallile.

„Mis sa nopid, neiukene,
Murumaalta, maimuke?
Miks sa laulad õhtu hilja? —
Vaikind juba linnuke.“

„Nopin, nopin õne-õisi,
Punun pärjaks kallile,
Saadan talle tuhat tervit.
Elan üksnes temale.“

Noppis neiu õne-õisi,
Punus pärjaks piigake,
Kõitis lauluks hinge ihad —
Pühendas kõik kallile.

Peipsi kaldal.

Säras, sinas Peipsi pinda
Õrnal eha hiilgusel;
Kaldal kurtis Kurbalinda,
Pisar läikis paletel:
„Õed hellad hõiskamaie
Jäivad küla nurmele;
Mina vaene leinamaie
Tõtsin tühjal' rannale.

Puist'sin pärja lainetesse,
Hõbehelmed säravad; —
Surm, oh jõua südamesse,
Ava taeva väravad!

Noorus'-nurmelt okkaid leidsin
Kurbtust vara eluteelt;
Sügavasse põue peitsin
Õneilma, rõõmust meelt.

Sakalast siis laululindu
Lendas, laulis lepikus
Imekaunilt; minu rindu
Tärkas õnnel armastus.
Aga mineviku vilust
Kohutas mind mureilm,
Et ei suutnud laulu, ilust,
Rõõmul teretada silm.

Kaugel nüüd on kallis lindu,
Viibib Taara tammikul;
Igatsus jäi minu rindu,
Kurdan õhtul, hommikul!“

Laine kohas; linnu tiivul
Lehvis ingel läbi öö.
Neiu närtsis eha viivul;
See on armastuse töö.

Ehitage rahukojad!

Taaralaste targad pojad,
Eesti vaprad vennaksed,
Ehitage rahukojad
Endi keskel ülesse!

Üksmeel astub võimsal sammul —
Eesti elu edeneb,
Vili kasvab, lokkab rammul;
Tulevik teid õnnistab.

Vaenuvine kurnab jõudu,
Tejste ees teid naeruks teeb.
Kannab elupõllul' põudu,
Rikub õilmed ilusad. —

Taaralaste targad pojad,
Eesti vaprad vennaksed,
Ehitage rahukojad
Endi keskel ülesse!

Isamaja.

Lapsepõlve unenäod
Minu meeles mõlguvad,
Igatsuse hellad helgid
Põues tasa ärkavad.

Kus kord kiikus minu kätki,
Isamaja — kallim paik;
Künkad kõrged päik'se paistel,
Mets nii haljas, org nii vaik.

Läikiv laine, vete pinnal
Vesililled valgemad,
Kaasik kaunis jõe kaldal,
Haavad aias kohavad;

Kuusk ja lõhmus põlist põlve
Jutustamas; künnilind,
Kes end toomingate varju
Peitsid, kohutasin sind;

Lapsepõlve rõõm ja kurbtus,
Unenäod ilusad,
Talveõhtud ema kõrval,
Mujüstsed jutud mõnusad:

Kõigest kaugel, — laaned laiad,
Piirid ilma ääreni...
Isa, ema alla kalmu — —
Mälestus vaid mulle jäi. —

— — — — —
Isamaja — Haavakivi —
Lapsepõlve paradisi!
Igavest mu hinges ilub
Sinu vaikne, püha viis.

Laevnik.

Üks laevnik sõudis
Ja kaldale nõudis
Küll lainete väest.
Kuid laine käib kõrgel;
Pea tormide võrgel
On nõrkemas jõud:

„Mu Issanda hoole
Ja vete voole
Nüüd annan ma end!“ —
Pea vetevood kandsid,
Ta hellasti pandsid
Kuldrannale.

Luuletused II.

Üleilmne õnn.

Üleilmne õnn ei või siin kesta
[kaua, —
Päev lä'eb looja koidu kumaga.
Ole vaik, mu süda, ei vist kaua
Pole sinul enam võidelda.

Valgusele on mind Jumal loonud,
Pimedus ei tohi võtta mind!
Onnistust kõik võitlused on toonud —
Issand, selle eest ma tänan sind.

Ei saa mitte vaiki olla.

Ei saa mitte vaiki olla,
Lauluviisi lõpeta':
Vaikimine oleks vale,
Sunniks südant lõhkema.

Tahan õige tasa lauda,
Tasa kannelt helista',
Et ei sind, mu kõige kallim,
Lauluga ma tülitä.

Aga kui torm minu kandlelt
Kostab siiski kõrvu sull',
Siis sa ise oled süüdi:
Miks nii armas oled mull'!

See oli ilusal õiekuul.

See oli ilusal õiekuul,
Kuu paistis ja tasasti lehvis tuul,
Kõik aknad ja tänavad valgust'ud
(Suur püha oli) ja ehitud.

Ja rahvahulk lainetas tänaval,
Vaik vesi, see virvendas Emajões all,
Ja meje kõnd'sime käsikäes, —
Ta oma kodust mull' kõneles.

See oli ilusal õiekuul —

Ei armust veel rääkind meil süda, ei huul;
Kui lapsed me kõnd'sime käsikäes,
Ei aimandki kumbki, mis ootas ees.

Kartus — lootus.

Küll kohab vesi veski all,
Tuul tõstab tiibu tuhinal! —
Mu süda nagu tormilind —
Kas saan veel, kallis, näha sind?

Ma nägin eile unes sind:
Sa jumalaga jätsid mind;
Torm tõusis, pimedaks läks ilm —
Sa läksid — minul kustus silm.

Küll kohab vesi veski all,
Mets mühab öösi pimedal,
Kuid vaikseks, vaikseks jääb mu rind:
Vist saan veel, kallis, näha sind.

Küll hiilgavad tähed.

Küll hiilgavad tähed —
Ei näe ma neid;
Küll tormavad tuuled —
Ei kuule ma neid:
Sind näen, sind kuulen ainult ma,
Sa oled mu õnn, mu õnnetus sa.

Las' hiilata tähed! —
Ei näe ma neid;
Las' tormata tuuled! —
Ei karda ma neid:
Ma tahan kõik ilma unusta' —
Ma tahan sind igavest' armasta'.

Ma nägin unes.

Ma nägin unes, et oli õõ —
Üks tormine, pime õõ;
Ma rändasin, leegitsev tuluke käes,
Hirm salaja südames.

Ja teised ja sinagi rändasid ka,
Kui varjud, kõik sõnata;
Puud, põõsad, need õõtsusid tormi
Ja meri kohises ees.

Ja kaldal, kus meri all mässas ja
Jäid seisma sa tormi käes; [kees,
Ma tahtsin sind hüüda, kuid kaugel
Ja äkist' kadusid sa. [veel ma ..
Ja vari, kes salaja tõuganud sind,
See vihises mööda kui lind —
Kõik kadusid ... üksi jäin koledal õõl,
Ja tuli leekis mu käel.

Ta leekis ja kukkus ja sütitas kõik
Puud, põõsad — küll paistis see läik
Ja laineisse sinule järele ma
Siis tõttasin sõnata.

Küll oli ilus mu õieke!

Küll oli ilus mu õieke,
Küll oli armas mu armuke —
Ei ingelgi ilusam olla vist või,
Ta armsust ei sõnule seada ma või.

Küll olin ma õnnelik õiekuul —
Ei seda või kirjelda' kellegi huul...
Ma mõtlin, et igavest' nõnda see jääb,
Kuid lehekuu lennates ära siit lä'eb.

Küll oli ilus mu õieke,
Küll oli armas mu armuke!...
Surm tuli ja kosis ta endale —
Ja südamevalu jäi minule.

Luuletused III.

Järv leegib eha paistel.

Järv leegib eha paistel
Ja hiilgab nagu kuld —
Ja järve taga metsas
On näha õitsetuld.
Ja kaugel metsa põues
Ju liigub muistne jutt,
Kui suve-ööde ilu,
Kui õnnis naer ning nutt.

Ja udu kerkib, tõuseb
Ja hõljub nagu loor,
Ja pühalikult särab
Sääl kõrgel tähte' koor.
Eesvanemate vaimud
Mu ümber lehvivad —
Ma mõistan nende juttu
Ja metsa kohinat:

See on mu kuldakallis,
Mu kaunis kodumaa;
Kuid koidul, päik'se paistel
Veel palju kaunim ta!

Kesk sügavat Venemaa metsa.

I.

Kesk sügavat Venemaa metsa
On imeilus aas.
Küll õitavad sääl kevadel lilled —
Sääl nagu paradiis maa.
Ja mööda voolab säält jõgi,
Nii vaikselt salaja —
Tad peitvad põlised pärnad,
Ta sügav otsata.

Sääl ööbik hõiskab ja kaebab,
Et süda sulab sul,
Ja nagu teisest maailmast
Sääl lehvib hommikutuul.
Kuid ära sa mine sinna,
Kui igatsus sul suur —
See jõgi on liiga sügav
Ja tema ilu liig suur. —

Jah, vaikne vesi on sügav
Ja vaikne igatsus suur —
Ja igavene rahu,
Küll see võib olla suur.

II.

Kesk sügavat Venemaa metsa
Kuupaistel hiilgab aas —
Külm, sügav, vaikne lumi
Sääl särab ja hiilgab maas.

Mets ümberringi on härmas,
Kui oleks õisi täis;
Kui tume marmor sääl paistab,
Kus laine tasa käis.

Ja sügav rahu vaid viibib
Kuupaistel üksinda,
Kõik loodus on raskes unes —
Kõik vaik ja hääleta.

Kesköösi aga lõhkeb
Jääkate jõe pääl —
Pea tõuseb pärnade varjult
Kurb-kaebelik lauluhääl:

„Oh, vaikne vesi on sügav
Ja vaikne igatsus suur —
Ja igavene rahu,
Küll see võib olla suur!

Kord keset kevade ilu
Siin kaldal istusin,
Mu omakseid, kadunud armu
Ma taga leinasin.

Ja kurbtus ja igatsus kasvas
Liig suureks südames —
Ja vesi see hiilgas ja läikis —
Ma nägin taevast vees.

Kuid rahu ei leidnud ma voogest,
Sest taevas ei olnud säääl.
Ju tuhat aastat siin heljub
Mu kahetsev lauluhääl.

Ei tohi päeva ma näha,
Ei kevadist ilu ka:
Kesktalvel keset siin öösid
Ma rändan rahuta. —

„Oh, vaikne vesi on sügav
Ja vaikne igatsus suur —
Ja igavene rahu,
Küll see võib olla suur!“

Ja üle lageda lume
Üks vari lennul lä'eb;
Kuu varjutab oma palet —
Kõik jälle vaikseks jääb.

Oh kevade, oh õie-aeg.

Oh kevade, oh õie-aeg,
Oh kuhu pean minema sinu eest?
Mis on see, mis põues mul äratad
sa?
Liig ilus, liig kaunis — oh kevade
sa!

Oh kevade, oh õie-aeg,
Oh kuhu pean minema sinu eest?
Mu ümber sa lehvimas päeval ja ööl;
Kõik loodus on sinuga üheskoos tööl.

Oh kevade, oh õie-aeg,
Sel kombel ei tulnud sa ial veel;
Küll tuksub mu süda — säääl ühend'ud on
Vist otsatu valu ja otsatu õnn.

Kuupaistel.

Kas süüta lapse põli
On tulnud tagasi,
Kus igatsustel põues
Veel nime polnudki?
Kas võitlemist ja valu
Ma pole tundnudki?
Kas pimedust ja surma
Maailmas polegi? —

Kuu paistab, üles vaatab
Täis vaikset õnne silm —
Ja minu ümber uinub
Ja õitseb siiski ilm.
Mu süüta lapsepõli
On tulnud tagasi.
Oh, ära minu põuest
Sa mine millalgi!

Kui sa tuled, too mull' lilli.

Kui sa tuled, too mull' lilli, —
Lillekesi armastan.
Sügisel neid vähe leida? —
Ühest ainsast küllalt saan.

Ehk vast juhtud nurmelt leidma
Veel üht hilist lillekest —
Kõige kallim, oh kui väga
Tänaksin sind selle eest!

[Palju lilli siin nad kandvad
Meelitelles minule —
Mitmest lillest leidsin kihvti
Minule ja sinule...]

Ehk vast juhtud nurmelt leidma
Veel üht hilist lillekest? —
Kõige kallim, oh kui väga
Tänaksin sind selle eest!

Lained.

Mägede põues.

Mägede põues puhkab järv —
Suur, sügav, sinine,
Kui oleks taevas heitnud end
Ta vilu voogesse.
Mägede põues...

Metsroosid, uhked palmipuud
Ta kaldal kasvavad,
Ja läbi laante laiad jõed
Ta hõlma tõttavad.
Mägede põues...

Oh seda päik'sepaistet sääl!
Oh haljust, õitsemist!
Ei tea talv, ei tule torm
Sääl hävitama vist.
Mägede põues...

Sääl laul'vad lained lugusid,
Ja õhud heljuvad,
Ja aimamata imesid
Sääl palmid kohavad.
Mägede põues...

Sääl Looja tarkust, heldust, au
Sa tunned, aru saad,
Sääl elu tühjust, viletsust
Sa hoopis unustad.
Mägede põues...

Oh jõuaks sinna järvele
Mu kõikuv elulaev!
Sääl saaksin terveks korraga,
Sääl unuks oht ja vaev.
Mägede põues...

Ei jõua, — laiad laaned ees
Ja mäed pilvini;
Ei rada sinna ega teed
Vist leia iialgi...
Mägede põues...

Meie.

Meie ei taha olla, ei ole
Vaikiv, ununev lehekülj
Aegade-raamatus:
Meie otsaette on kirjut'ud
Elusõna!

Meie silmades säravad sädemed,

Meie põues lainetab julgus ja jõud,
Hoovab elu!

Meie ulatame käed pilvede poole!
Meie sammume suure sihi poole:
Meie tahame elada ja kir-
jutada

Aegade-raamatusse...

Nemad.

Maa kõigub, väriseb jalge all:
Leek verine loidab taeva all —
Ja nemad tantsivad...

Ja haiged ning haavatud oigavad
Ja surijad viimast kord ohkavad —
Ja nemad tantsivad...

Ja rõhutud viletsus tõstab pääd!
Alt sügavalt sirutuvad käed...
Ja nemad kohkuvad! —

Ja kokku langeb, mis kõdunend on,
Ja kustub mõnigi suurus ja õnn —
Ja nemad ei tantsigi...

Ja üle maa kohiseb kevadetorm
Ja külvab uut elu! — ning väsind on surm.
Ja nemad kaebavad...

Tormides ja surmaohus.

Tormides ja surmaohus
Valmivad kangelased...
Nad seisavad tõe ja õiguse eest...
Ei lehvi nende lipul tuli ja veri,
Vaid tõe ja valguse sõnuv leek! —
Tormides ja surmaohus
Valmivad kangelased...

Ärge ohake, naised,
Ärge nutke, lapsed,
Teie, raugad, ärge tummalt kaevake,
Vaid tõstke silmi!
Tormides ja surmaohus
Valmivad kangelased!

Kui koidab,
Siis kõigest, mis hinges meil ilusat
Ja südames võimsat ning vägevat,
Me palmime pärgasid nendele...

Oh kodumaa!

Ainult pääle varju ja kätele tööd,
Üks suutäis leiba, üks jalatäis maad,
Oh kodumaa!

Oh, valus on võõrsile veereda,
Surmüksinda kaugele kaduda —
Ja süda ning hing on kodumaal! —
Ma väsind — oh puhkaksin mulla all!...
Oh kodumaa!

Las õitseda liiliad haul.

Las' õitseda liiliad haul,
Kus puhkab su nooruse õnn;
Su isamaa kaunis ja kallis
Nüüd sinu armastus on:
Sind sütitab sadade saatuse,
Sull' valu teeb vendade vaev,

Ja nende õnnes ja edus
On sullegi säramas päev.
Su vaimu-, su südamevara
Su vendade päralt nüüd kõik. —
Kuis õitsevad liiliad haul,
Kuis kumab sääl rooside läik!

Jäälilled.

Jäälilled õitsevad akendel,
Kuid roosid on neiu paletel;

Tal silmad kui pehme suvine öö;
Nad vaat'vad kui unenäos kaugele:

Jäälilled on kadunud akendelt
Ja roosid ka neiu paletelt;

Ta silmis on sume sügise,
Ei kaugele vaadata igatse:

Ta peiu ei olnud temale truu,
Kõik valet vaid soninud tema suu:

Ta kulda ihaldas, kummardas,
Ja armu ja õnne nii unustas.

Sääl kaugel on tema, nii armas
ja truu,
Pea tuleb ta mõrsjale järele ju.
Nüüd kaugel ta kodu ehitab,
Ja neiu veimesid valmistab.

Sest tuli halla nii armuta —
Ja neiu palged löid närtsima.

Küll meelitab kevade, laksutab lind,
Kuid sügavat valu ei unusta rind.

Jäälilled õitsevad akendel,
Ja lumi on neiu paletel.

Ja õed, need toovad veel lillesid,
Küll mürdioksi, küll roosisid...

Kas on veel rohtu, mis avitab?

I.

„Tohtri-härra, ma olen haige vist,
Ja rohtu õige kuluks mulle vist:
Kõik valutab minul, liha ja luu
Ja nagu tubak on mõru mu suu.“

„Kui vana sa oled?“

„Või kes nüüd seda vanadust teab
Ja kes neid kirikuraamatuid näeb?
Kuid Krimmi sõjas ma olin küll ka,
Kui Inglise käis Riia all laevaga —
Suurtükimees mina, sääl andsin suurt
häält!

Kui tagasi tulin, mõistsin mitu keelt.“

„Hää küll, hää küll — nüüd näita
keelt.“

„Kui Teiste-Ats minule näitab keelt,
Siis pühib ta ise minema säält!
Ta seda teeb targasti, tunnistan ma,
Sest nalja ei mõistaks ma temaga...“

„Vaik': las ma kuulan...“

„Noh — süda mul taob küll nagu
sepp!

Ka mina teen sepi — mul osav
käpp...“

„Vaik' ole! las ma kuulan veel...“

„Ei, kõha ei ödu iial mul!
Ja jõudu jätkub mul veel küll:
Kui meie-Mardiga tülli vahest lä'en,
Siis ikka ta pihuks ja põrmuks
teen...“

„Kui kaua sa haige oled ju?“

„Hm — vanal kuul mõru veel
polnud suu,

Kuid mõisas kui käisin jahi pääl —
Ma tohtri-härrat ei näinud sääl —
Siis juba tundsin...“

„Kas rohtusid oled ju tarvitand?“

„Jah — veidi liikvat võtsin ma —
Ja tärkestiini anti ka...“

Ja saunas käisin, ja ahjuski —
Kuid abi ei saanud saamaski!“

„Siin on nüüd rohi: kuid meeles pea,
Kuis õpetasin — kõik nõnda tee!
Siis varsti terveks jälle saad.“

„Suur tänu tohtri-härrale kah...
Aga kas andsid ka kange ja mõruda?
Sest tühitust heitu ei ise ma
Ja joonelt nõnda mu haigus ka...“

II.

„Oh tohtri-härra, ma pidin
surema...
Ei tea, kas nüüdki jään elama.
See rohi aga oli ka kange küll:
Pand' hingegi hoopis kinni mul...“
„Kui palju sa võtsid korraga?!
Ära salga! kõnele! tunnista!“
„Ooh — mis sest enam kõnelda...
Eks tohtri-härralt saa tõelda...
Et raasike rohkem rüübata —
Kõik ära läks klaasist korraga!“
„Anna käsi!“ (katsub veresoont)...
„Ooh — sooned on praegugi tuge-
vad mul!
Vist vedupulkagi veaksid küll...“
„Sul vanni võtta käsk'sin ma —
Kuis lugu sellega? jutusta!“

„Vann võtta tohter käskisid jah;
Noh — oleks ehk võtta võinud kah...
Kuid — hakka veel sellega jän-
dama!...
Kuumsaunast otse ojja pistsin ma.“
„Sa, vanamees! kas sul aru pääs?
Lä'ed ojja, kus ju lumi maas!“
„Ooh — mis see külm, tühi, nüüd
minule teeb!
Kes kalamees olnud, see seda teab!
Ma mitu kord Peipsigi kukkunud,
Jääpraos, pai tohter, sääl supelnud,
Ei kordki veel surnud, ei uppunud.
Kuid — ega ma ojja nüüd enam
ei lä'e!
Ei! — tohtri käsu vastu ei tee! —
Pai tohtri-härra, mis nüüd küll saab?
Kas on veel rohtu, mis avitab?“

Mul on, kui lehviks õues...

Mul on, kui lehviks õues
Ju jälle kevade,
Kui tahaks hõiskehääled
Pea tõusta taevasse,
Kui algaks imepidu
Pea jälle looduses
Ja tärkaks õnn ja lootus
Nii mõnes südames.

Mul on, kui tahaks päike
Mu silmi vaadata,
Kui tahaks lilleilu
Mu südant vangista'.
Kuid hilja see, liig hilja!
Mu põues sügise —
Ei roosid, kullerkupud
Sääl enam õitsma lä'e.

Kuid ükskord koidab siiski
Ka mulle kevade,
Kuid see ei mahu enam
Siis siia elusse;
Sest igavikuvärv
Ka mulle avaneb
Ja nagu linnutiivul
Hing valgusesse lä'eb.

All orus hõiskab õitselind.

All orus hõiskab õitselind,
Ja lilled lehkavad,
Koit, eha teineteisele
Kätt andma tõttavad.

Oh kevade, oh õnnis aeg,
Kui kaunis oled sa!
Miks tuled, taevaline, sa
Nii suure iluga?

Kui inimeste-lastel on
Käes kaunim kevade,
Kui suur ja selge armastus
On asund südame,
Siis muutub maailm ilusaks
Ja kauniks otsata! —
Miks tuleb, taevaline, ta
Nii suure iluga?

Kuid tormid tõus'vad kevadel
Ja linnud vaikivad,
Ning ehaneid ja kaunis koit
Üksteisest lahkuvad.
Oh kevade, oh õnnis aeg,
Kui kaunis olid sa!
Miks pidid, taevaline, sa
Nii kiirelt kaduma?...

All hauas.

All hauas on pime —
Kuid sinuga
Ei karda surma ja pimedust ma,
Vaid naeratan ainult
Ja tulen
Ja peidan pää sinu rinnale

Ning uinun õndsale unele.
Ja tähed taevas on valvamas,
Kuldpäike kalmu meil ehtimas,
Ja kevadetuuled kui tulevad,
Siis ülestõusmist nad laulavad!

Ristlained.

Mu süda usub.

Mu süda usub õnne,
Suurt — merisügavat,
Kus säravad muinasjutud
Ja imed puhkavad.

Mu süda usub valgust,
Mis tõuseb säält sügavast,
Mis kutsub tuhanded õied
Kõik elusse uinumast.

Mu süda usub elu,
Mis selge õnnistus on,
Mis maine ja okkiline,
Kuid siiski taevane on.

Mu süda usub surma —
Suurt, sügavat, õnnist ööd,
Kuhu mahuvad ära kõik õndsus
Ja valgus ja elutõed.

Siis aga ilmub tema ise.

Ei tule päike kui tormileegid,
Ei ilmu kui vihane välguviir —
Ta tõuseb tasa kauguse sülest,
Ja tasa lööb valgeks taevapiir.

Ja ööde varjud taganevad,
Ta vägevad kujud kustuvad,

Kui esimesed koidukiired
Su unenägu suudlevad.

Siis aga ilmub tema ise,
Siis tuleb päike-vägimees —
Ja süttib, sätendab ja särab
Su silmis ja sinu südames!

Me olime nagu lapsed.

Me olime nagu lapsed,
Kes mängivad lilledes,
Ja kuldane päikene ise
Meil sätendas silmades.

Me olime nagu lapsed,
Kes eksivad lilledes
Ja koduteed ei leia —
Ja silmad pisarais.

Me olime nagu lapsed,
Kes rännates raugevad
Ja kuristiku kaldal
Õöpimesas puhkavad...

Me olime nagu lapsed,
Kel ümber vaid inglite-kund —
Kes kuristiku kaldal
Veel näevad õnnist und...

Mind jumalaga jätsid.

Mind jumalaga jätsid —	Nüüd eksin üksinda nõmmel,
See oli kord õiekuul —	Sa rändad koduta!...
Nii külm oli sinu käsi!	Ja sügisesed tuuled
Ja süda nii raske mul...	Meid suudlevad armuta. —
Sa seisid kahvatades —	'Kas tead, kui kõrge on taevas,
Nii surmatõsiselt, vaik;	Kui sügav on pilkane öö,
Ma naersin muretut naeru!...	Kui valus on peidetud pisar?...
Kuid see oli vale kõik! —	Kui kauge veel kodutee!...

Ühest vaiksest, pühast hiiest.

(Eelaimdus 17. dets. 1907.)

Ühest vaiksest, pühast hiiest	Ja laineisse langesid lilled,
Kord sinilillesid tõin	Mis sidusin sinule!
Ja kaugelt, tundmata orust,	Ei ulatund värisev käsi
Säält koidukannisid sain.	Mul üle vihase vee...
Siis istusin üksinda õnnel	Siis kustus päikene taevast —
Ma jõekaldale —	Ja pikk oli pilkane öö...
Üht õnnepärjakest tahtsin	Ja üle leinava nõmme
Ma punuda sinule.	Läks eksides minu tee...
Kuid jõgi, see tõusis ja kohas,	Ühest vaiksest, pühast hiiest
Ja püüdis mu pärjakest!	Kord sinilillesid tõin —
Ja valusaid, vihaseid nooli,	Ja kaugelt, hõiskavast orust,
Neid välgatas pilvedest.	Säält koidukannisid sain...

Põhjamaa lapsed.

Me oleme põhjamaa lapsed.

Meid saatnud vaikustehelin	Meil südame sügavam õnn —
Ja tähtesäravad ööd,	Ja südame sügavam valu,
Kuukumased, lumitand metsad	Nad ainult aimata on...
Ja vaiksed kaugeleeed:	Jääb igavest' ütleмата
Me oleme põhjamaa lapsed,	Meil südame õndsam õnn —
Kaks — meie mõlemad.	Ja südame sügavam valu,
Jääb lumikargelt põue	Mis vaikiv kui igavik on...

Ei igatse kadunud aegu.

Ei igatse kadunud aegu,	On enese süü ja teiste
Ei kevadet tagasi:	Mull' surmaohtu teind.
Suur, kohav, rikas elu,	On sügavam sõnatu valu,
See tõmbab mind edasi.	On õndsam kõik hääletu õnn;
On elu palju võtnud,	Maailma kõrvu mis kostnud —
Kuid rohkem veel andnud ta;	Ah, nõrguke kaja see on.
On õnnistuseetele	Ning ikka kaunimale
Ta saatnud rändaja.	Viib saatuse tundmatu tee!
On armastus ja viha	Ei tea ma, sureline,
Mind saatvel kui meri käind;	Kus ükskord lõpeb see.

Ma rändan üksi, üksi.

I.

Maailma-täis õhkuvaid lilli
Ja kiirgav hõbe ja kuld,
Kõik au ja hüüs — mind jätke:
Kõik temata tühi ja muld!

Ma rändan üksi, üksi —
Mu tee viib hauale,
Ja tema, mu südame ainus,
Ta tuleb mu järele.

II.

Mind vihake, makske kätte!
Sest mina ei armastand teid:
Kõik teie õhkuvad annid,
Tee ärde maha nad jäid.

Ma rändan üksi, üksi —
Mu tee viib hauale,
Ja tema, mu südame ainsam.
Ta tuleb mu järele.

Üks ainus kord.

Üks ainus kord, armsam, mind
usalda,
Mu kahtlus ja nõtrus — kõik unusta!
Üks ainus kord silmist silmisse,
Üks ainus kord südamest südame!

Üks ainus kord, armsam! — aeg
lennul kaob;
Vast kutsub pea igavik... päike
vaob —
Me hiline armastus haudadel,
Peab igavesti siis leinama säääl.

Kord oli.

Kord oli mul isamaja —
Ja vend ja õde mul —
See oli vist unenägu...
Külm hakkab... ah — mähiseb tuul!

Kord oli üks inimene —
Üks ainus, üks armas mul! —
See oli vist unenägu?...
Surm hakkab!... ah, pilkne nii mul!

Külm.

Külm väljas, külm mu kambris —
Ja külm mu südames;
Külm, väsinud, taline päike,
See kaob säääl kauguses.
All tänaval rändab elu
Ja saatus oma teed —

Külm, pilkane üksindus raskelt
Mu ümber heidab käed.
Jäälilled valged mu aknal —
Ja õudselts käib õues tuul!...
Kas sina, mu südame armsam,
Nii saadad nüüd tervisi mull!...

Ikka sõnatumaks huuled.

Ikka sõnatumaks huuled —
Aramaks kätt andes käed —
Ikka nagu tõuseks, kasvaks
Nende vahel kaugused —

See on põhjalaste luule,
Õõdevaikiv igatsus,
Elupikad kannatused,
Surmaustav armastus. —

Kahvatades kustub eha —
Kaob kaugustesse koit!
Närtsib suvi — langeb lumi —
Langend surma õnnis loit?...

Ikka sõnatumaks huuled,
Aramaks kätt andes käed;
Ikka nagu igaveseks
Lahkunemas nende teed...

Sina, vaikiv, sügav öö.

Üle vaikiva metsajärve
Sõuab vaikiv, sügav öö;
Kõrgel, kaugel, sügavas taevas
Vilgub üks ainus täheke.

Üle järve, sügavas laanes
Uinub sügise-muinasjutt —
Uinub kanarbik kaugel nõmmel,
Päik'selaste naer ning nutt. —

Tõttab üks kahin laaneladvul...
Virvendab taevas täheke!...

Välgatavad kui tuulekiired
Üle vaikiva, sügava vee...
Nüüd ma nägin sinu palet —
Sina, vaikiv, sügav öö!
Nägin pikka okasrada
Kaugel, üle sügava vee...

Nutad sina — nutan mina,
Kummardun üle sügava vee...
Kuhu viib see okasrada,
Sina, vaikiv, sügav öö?

Meie päivist.

Ju õits'vad kõik hellerheinad.

Ju õits'vad kõik hellerheinad,
Õrn õhetab õierpuu,
Kõik metsad ja taevaseinad
Kui muinasjutus nad ju;
Ja kodusin endale kuue
Suivirvestest valuva. —
Kui sina, mu kauge, ei tule,
Mis teen ma siis sellega!

Siis närbuvad hellerheinad —
Vaik variseb õierpuu —
Suivirveste üle kõik leinad —
Kurb-kumavad päike ja kuu.
Miks sina ei tule, mu armsam —
Miks sina ei tule ju!
Kes kodus nii kunnatu kauge?
Kes vahe nii võrratu?

Midagi katkend on minu hinges.

Midagi katkend on minu hinges,
Midagi heledat, midagi suurt.
Nüüd kui ajaks kõik kuri säääl juurt,
Tõstaks kui tuhanded deemonid pääd,
Haaraks mind, kihutaks pilkased väed!

Põgenen, üksijäänud paaria
Oma üksijäänud südamekõrves...
Avaks end põrgu mu jalul' nüüd,
Sõöstaksin alla, ah, teeksin kõik süüd!

Kui puhus mu katusekambri tuul.

Kui puhus mu katusekambri tuul,
All, soojades tubades kuuldus see —
„luule“.

(Ja kaebasin tasa, ma lauliklind,
Et leivata jättis mind kodumaa
pind —
„Liig hell sa oled!“ nad trööstisid
mind.)

Ka Jumal Ise, kes loonud on tuule,
Ka temagi naeris ja vastas mulle:
„Haa! toas sul tuulesümfooniad?
Siis tunned ju taevalähedat!
Ja lehivad vaiksed säääl reumalilled,
Su ümber hallad, jääsed vined —

Siis, laulik, need on ju looduseimed!
Ja katab ka kahvatu nälgus su lauda,
Suur mahajäetus sind meelitab
hauda —
Siis, laulik, see sulle kui loodud on
maja!
Muid mõnused, neid on teistele
vaja.

Loo lugusid, laulik! loo, kirjuta,
Kuid kirjuta südameverega!
Sest inimesed, nad ihkavad
„maitsta“.
All, soojades tubades muidu neil külm,

Ja jäässe tarretuks ilus maailm,
 Kui luulet ei oleks,
 Kui luule su südameverest ei heleks! —
 Ent kisendab tõtt su luuleviis,
 Säält helab su enda kõik elu piin,
 Siis haarab see neid kui kange viin!
 Ja õ n n e nad sinule soovivad siis!...
 Ning jätab kord maha su maise töö,

Kuis hüüab sind igavikukõla,
 Siis tuleb ka inimlus, pärjad käe,
 Ja maksab su hauld kõik oma võla.“
 Ja puhus mu katusekambri tuul,
 Ja lehvisid väiksed säält reumalilled,
 Mu ümber jääsed hallad-vined —
 All soojades tubades kuuldus see —
 „luule“.

„Sabas“-seisja visioonid.

Ennemuiste söödi leiba,
 Päril leiba igapäe.
 (Uhkelt seista näljasabas
 Võisid nii, et ilm ei näe.)

Ennemuiste kasvas metsas
 Värskeid, sooje küttepuid.
 Ja kes nüüd on hingevõtjad,
 Olid humanistid truid.

Ennemuiste lausa troonil
 Hüürgas rüütel sinivaim;
 Hanža-hansa salaloovi
 Sõitnud siis ei joomakaim.

Ennemuiste soodes-mülkails
 Sonituled süüdati,
 Tõvetund kultuuri-ilu
 Üle ilma kiideti.

Ennemuiste üle ilma
 Tundus ammu tulehais! —
 Elas Soodom ja Gomorra!...

Uuemuiste ohvritulle
 Tõtvad vaprad miljonid;
 Kohab lein ja kürieleison,
 Palveid, ohkeid biljonid.
 Aga Soodomas-Gomorra
 Tõuseb pilvi priiskeulgi!
 Kiiskab kuld! hui! rõõmud-lõõmad!
 Inimsuse pilge, põlg!

Säält ta tõuseb!... kasvab idast!.
 Pilkne saatus! — läheneb!
 Pühib maa päält selle hukke!

Üle sõjahaudade.

Üle sõjahaudade
 Vaatab vaikne õö —
 Edasi! üle
 Kihutab võitlustee!

Üle kõigi haudade,
 Sõprade, vaenlaste —
 Üle kõigi haudade
 Leinab minu hing:
 Ümber kõigi haudade
 Otsatu ohtude-ring.

Üle kõigi haudade
 Tõuseb meil päikene —
 Üle kõigi haudade
 Läheb meil vabadustee!
 Üle kõigi haudade
 Palvetab minu hing.

Lepitab surm
 Kõik eksid — ja patud — ja süüd —
 Ehime palves, ah, kõigile valged rüüd.

Siiski elu on ilus.

Maise mu elu ääre pääl.

Istun nüüd õige, ma inime,
 Maise mu elu ääre pääl,
 Naeran ja nutan siin südamest

Möödunud mu rõõmu ja kurvastust,
 Kõike mu elu rumalust.
 Mis ma küll nutan?

Või mis ma naeran?
Kuhu küll kostab mu nutt või naer?
Kaon ma muutudes kuhu maailma,
Kuhu ilmotsatuse hõlma?
Mina, pisike kübeke,
Ilmetu-väikene sädeke
Jumala ilmatuis õhkustes.

Siiski küll nutan —
Siiski küll naeran —
Maise mu elu ääre pääl.
— Valla ehk igavik'värav ju eel —

Siiski ma nutan kui jumalist nuttu!
Siiski ma naeran kui jumalist naeru!
Sest et ma, pisike kübeke
Jumala otsatus looduses,
Pölen veel! leegin kui tuhandes
tules!

Tuhatvõrt mõõnavas igatsus'suures,
Maises veel lootustes, kannatustes,
Maises veel õnnes ja õndsuses,
Maises veel südame armastuses —
Kõiges mu elu rumaluses,
Mina, Jumala sädeke
Jumala ilmatuis õhkustes.

Elagu lauliku linnupriius.

Elagu lauliku linnupriius,
Lauliku hunnitu vabadus!
Õnnelas õhkuvad tema kõik päevad,
Puhkevad laulud kui ilupuus...
Elagu küttide küllased kuulid,
Surmsate püüniste süütuslik laad!...

Kollane kadedus elagu kaua,
Riugasterahva kõik roomavad raad!
Elagu ohud kõik ilmsed ning salad,
Kodutust-kohavad tuhanded vood! —
— — — — —
Koduta lauliku vermeist ja haavust
Laulusid, raudane rahvas, jood.

Mul on tare taeva all.

Mul on tare taeva all,
Ümber tare pilvivall,
Seinte turbeks tuuled suured,
Varjuks marumühinad —
Siiski — seinad toevad maas,
Nurgakivid sügavas;
Laotub laeks taevasina,

Põrandaks maamuld ja paas;
Vaat'vad aknasse maailmad,
Päik'se-, kuu- ja tähtesilmad;
Kohab kõmbri laululaas. —
Nõnda elan, majun mina.
Otsid mind kust mujalt sina?

Kas see siis oligi elu?

Kas see siis oligi elu?
See põgus ja rahutu unenägu —
See võitlus- ja kannatus-, loobumusahel
Ja mõni heledam hetke sääl vahel —
Kas see siis oligi elu?!

Mu laual üks metsavirveke.

Mu laual üks metsavirveke,
Veel urbadepühist see oksake;
Ta sinavast salust tõi sõnumeid siis,
Kui talve ja kevade heitlus veel käis,
Ja lendlesid lumelinnud.

Nüüd seisavad suvisted ukse ees,
See virveke vaasis — küll paljas vees —
Ta elab! veel juuri ja lehti a'ab!
Oh, mis küll tema saatusest saab!
Oh, kuhu mu palmi küll panen?

— Kui oleks mul ilmas üks mullaäär —
Üks jalatäis maad! — Ei teedeveer,
Kust mööda voorib ja tulvab maailm,
Ja keerleb, end laiutab labane tolm —
Ei sinna mu palmi ma pane!

— Ma heidan ta tulle! Sää! muutub ta siis
Kui aknasse heliseb suvisteviis;
Saab vabaks ja uueks see taimegi hing,
Kuis igavest jätkub kõik eluring,
Loob lõputult uusi maailmu.

Mu mahutud soovid — nii põlegu nad!
Liiglootused, kellel siin maises ei maad,
Mu inimilmatu igatsus —
Ah, leekigu, heites veel viimselt siin valgust!
Ja kõrgemais sfääres ta võtku uut algust:
Maailmadest läbi lä'eb minu siit ränd,
Kui päikeste selges hing seletand end —
Oh, igavest, igavest elu!

Mu laual see metsavirveke —
Ka mina üks kodumaaoksake —
Kuid kummalgi meil ei mulda, ei maad —
On ahtad ja ohtlikud meie a'ad.
Ja nõnda käib igavikku meil meel.

Oma hing vaid vaba hoi!

Oma suurtest muredest
Ära lase ennast murda;
Murra sina mured ise!
Tõuse uhkelt nendest üle!
Töös ja teos ennast leia,
Oma hing vaid vaba hoi!

Küsimusi ja ülesandeid.

1. Mis värsimõõdud esinevad Anna Haaval?
2. Millist värsimõõtu kasustab ta kõige rohkem?
3. Milliseid kõnefigure armastab Anna Haava tarvitada?
4. Milliseid rahvalaulu vormielemente leidub Anna Haava luuletistes?
5. Missuguseid riime armastab Anna Haava tarvitada?
6. Milline on Anna Haava luuletistes harilikult riimide asetus?
7. Märkida lähemalt Anna Haava vabavärsi omadusi.
8. Märkida dissonantsi esinemist Anna Haava luules.
9. Milliseid ühiskondlikke nähtusi on Anna Haava oma luules kajastanud?
10. Milliseid loodusenähtusi on Anna Haava oma luules kajastanud?
11. Analüüsida mingi Anna Haava luuletis poeetiliselt ja sisuliselt.
12. Märkida üksindustunde arenemine Anna Haava luules.
13. Määrata Anna Haava armastuslaulude peamotiivid.
14. Märkida riimi pärast tehtud keelevigu Anna Haava luuletistes ja määrata nende liik.
15. Märkida luuletiste „Kesk sügavat Venemaa metsa“ ja „Sina, vaikiv, sügav öö“ kokkupuutepunktid.

Kirjandust.

- × 1. M. Kampmann: Eesti kirjanduseloo peajooned II, lk. 240—251.
2. K. Mihkla: Eesti kirjanduse ülevaade II, lk. 17—31.
3. V. Ridala: Eesti kirjanduse ajalugu III, lk. 55—94.
- × 4. M. Okas: Anna Haava kirjatööd.
- × 5. V. Ridala: Anna Haava 50 aastase sünnipäeva puhul. Eesti Kirjandus 1914, lisa (ka eriraamatuna).
6. B. Sööt: Heine Anna Haava lüürikas. Eesti Kirjandus 1928, lk. 539—550.
- × 7. G. Suits: Anna Haava Lained. „Postimees“ 217, 220 ja 221, 22., 26. ja 27. IX 1906.
- × 8. Anna Haava: Lainete arvustuse kohta. „Postimees“ nr. 226, 3. X 1906.
9. (J. Jõgever?): Anna Haava Lained. Eesti Kirjandus 1906, lk. 285—287.
10. Aino Kallas: Vaade Eesti viimase aasta ilukirjanduse kohta. Eesti Kirjandus 1911, lk. 90—98 (97).
- × 11. Joh. Aavik: „Väikesed pildid Eestist“. Eesti Kirjandus 1912, lk. 42—43.
- × 12. B. Linde: Pilk tagasi. Eesti Kirjandus 1912, lk. 49—62.
13. H. P(rants): Nüüdse aja Eesti tähtsama luuletajanna aupäevaks. „Kodu“ nr. 20, X 1924.
14. H. P(rants): Anna Haava kuuekümnend aastane. „Agu“ nr. 41, 18. X 1924.
- × 15. Fr. Tuglas: Anna Haava 60-aastane. „Looming“ 1924, lk. 609—617.
16. S. Russ: Siiski on elu ilus. Eesti Kirjandus 1930, lk. 601—603.
- + 17. A. Oras: Eesti luule aastal 1930. „Looming“ 1931, lk. 17—24.

Hind 50 senti.